

YABANCILIK İÇEREN ARABULUCULUK USULÜ VE BAĞLAYICILIĞI HAKKINDA DÜŞÜNCELER

Yrd. Doç. Dr. Hatice Selin PÜRSELİM*

ABSTRACT

The Turkish Mediation Act came into force on the 07th June 2012. It is a modern Act that was prepared in detail. The Turkish Mediation Act is also applicable to foreign conflicts according to its Art. 1. However, the Act contains only one article that governs such conflicts. Because of that, several important issues, like the recognition and enforcement of foreign mediation decisions as well as the language of the mediation proceedings, are still not explicitly regulated by law. In this article we analyse these issues by comparing Turkish law with the laws and regulations of other countries and organisations.

Keywords: Mediation, Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council, German Mediation Law, ICC Mediation Rules, Mediation Rules of The German Institution of Arbitration.

ÖZET

6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu, 7.6.2012 tarihinde kabul edilmiştir. Kanun, modern ve detaylı bir düzenlemeye sahiptir. Kanunun 1. maddesinde, yabancılık içeren ihtilaflarda da bu Kanun'un uygulanacağı düzenlenmiştir. Kanun, yabancılık unsurunu tek bir madde ile düzenlemiştir; ancak yabancı arabuluculuk kararlarının nasıl tanınıp tenfiz edileceğine veya görüşme de tercüman bulunup bulunmaması gibi konulara değinmemiştir. Çalışmamızda, mukayeseli hukuk dikkat alınarak bu hususlara genel olarak yer verilmeyle çalışılmıştır.

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Anahtar kelimeler: Arabuluculuk, 2008/52 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi, Alman Arabuluculuk Kanunu, MTO arabuluculuk kuralları, Alman Tahkim Kurumu arabuluculuk kuralları.

GİRİŞ

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu, uzun tartışmalar sonucunda yürürlüğe girmiştir. Uygulamada arabulucuk sınavlarının yapılmaya başlanması, üniversitelerde sınava hazırlık kurslarının açılması, sınavlara rağbet gösterilmesi ve arabuluculukla ilgili ilk kararların verilmiş olması, Kanun'un avukatlar ve toplum tarafından hızlı bir şekilde benimsendiğini göstermektedir.

6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu'nun kabulünden hemen sonra, İzmir Urla'da bahçe duvarına verilen zarar için mahkemeye başvurmaya hazırlanan iki komşuyu, arabulucu bir saat içerisinde uzlaştırmış ve Urla'daki dosya Türkiye'nin ilk arabuluculuk örneği olarak kayıtlara girmiştir¹.

Yukarıda yer alan örneklerde, taraflardan birinin veya ikisinin de yabancı olması veya ikametgahlarının yabancı ülkede olması ve benzeri hallerde yine 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu uygulanacaktır; zira Kanun'un 1. maddesi uyarınca, yabancılık içeren ihtilaflar da kanun kapsamında değerlendirilecektir.

19 Aralık 2013 tarihinde İstanbul'da yapılan ve T.C. Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Daire Başkanı Sayın Hakan Öztatar'ın katılımı ile gerçekleştirilen Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Konferansı'nda mevcut ve müstakbel sorunlar üzerine konuşulmuş; yabancı unsurlu arabuluculuk uygulamasında bazı düzenleme eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı, genel olarak bu eksiklikler ile ilgili düşüncelerden oluşmaktadır; zira çalışmada incelenen mukayeseli hukuk düzenlemelerinde bu tür eksikliklere (lisan seçimi, hukuk seçimi, tenfiz gibi) yer verilmemiştir.

¹ <http://gundem.milliyet.com.tr/arabulucu-urula-da-tatliya-bagladi-/gundem/detay/1808465/default.htm> (13.05.2014).

I. ARABULUCULUK KURUMU

A. TANIM

Arabuluculuk, uyuşmazlık taraflarının, üçüncü bir kişi aracılığıyla ihtilaflarına yönelik çözüme varmalarını sağlayan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir². Arabuluculukta, ihtilafın çözümü hedeflenmekle birlikte, bu her zaman mümkün olmayabilir.

1. 6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu'nda

Arabulucuk Kanunu madde 2'deki tanıma göre, sistematik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemine arabuluculuk denilmektedir.

6325 sayılı Kanun uyarınca çözüme kavuşan ihtilaflardan bir tanesi, 13 Mayıs 2013 tarihlidir. Boşanmak isteyen çift, arabulucu ile beş görüşme yapmıştır. Görüşmeler neticesinde çözüme varılmış; müşterek çocuğun vela-

² Doktrindeki tanımlar için bkz., ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2013, s. 420 vd; YILDIRIM, Kamil, İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul 2007, s. 349; NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2013, s. 528; KAPLAN, Yavuz, Arabuluculuk ve Türk Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısına Eleştirel Bir Bakış, MHB Yıl 28, Sayı 1-2/2008; LÖRCHER, Lissner, Neues Mediationsgesetz: Aufwind für die außergerichtliche Streitbeilegung im gewerblichen Rechtsschutz?, GRUR-Prax 2012, s. 318; SCHMIDT, Felix, Der Schiedsspruch, SchiedsVZ 2013, s. 34; RISSE, Jörg, Das Mediationsgesetz-Eine Kommentierung, SchiedsVZ 2012, s. 244; PEKCANITEZ, Hakan, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Hukuki Perspektifler Dergisi, 2005/5, s. 12 vd.; ÖZEKES, Muhammet, Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi, Hukuki Perspektifler Dergisi, 2006-7, s. 44; PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2013, § 22- III; ÖZBEK, Mustafa, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2013, s. 555, 1019; TANRIVER, Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006-64, s. 166; KİTE, Deniz, 21. YY.da Arabuluculuk- Mediasyon, Kayseri Ticaret Odası Yayını, Ağustos 2007, s. 41; LÖRCHER, Torsten/ LISSNER, Benjamin, Neues Mediationsgesetz: Aufwind für die außergerichtliche Streitbeilegung im gewerblichen Rechtsschutz?, GRUR-Prax, 2012, s. 318; HUTNER, Armin, Das Internationale Privat- und Verfahrensrecht der Wirtschaftsmediation, Tübingen 2005, s. 12; POLAT, Malike, Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2010, s. 36.

yetinin anneye verilmesine ve nafaka olarak anneye 750 TL ödenmesine karar vermiştir³.

2. Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin 21.05.2008 tarihli ve 2008/52 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi'nde⁴

Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin 21.05.2008 tarihli ve 2008/52 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi madde 3'te arabuluculuk tanımına yer verilmiştir. Bu tanıma göre, arabuluculuk, uyuşmazlığın tarafı olan iki veya daha fazla kişinin, arabulucunun yardımıyla, uyuşmazlığın çözümü konusunda anlaşmaya varmaları için planladıkları bir süreçtir. Arabuluculuk süreci, taraflarca gönüllü olarak başlatılabileceği gibi, mahkemece önerilebilir; emredilebilir veya bir üye devletin hukukunca öngörülebilir⁵.

3. Alman Arabuluculuk Kanunu'nda

Almanya, Hukuki ve Ticari Uyuşmazlıklarda Arabuluculuğun Belirli Yönlerine İlişkin 21.05.2008 tarihli ve 2008/52 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönergesi⁶ nedeniyle bir arabuluculuk düzenlemesi hazırlamak ve iç hukukunu Yönerge ile uyumlu hale getirmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle, 21 Temmuz 2012 tarihli Arabuluculuk ve Diğer Mahkeme Dışı Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Teşvik Edilmesine Dair Kanun'⁷ hazırlamıştır. Kanun, Almanya'daki arabuluculuk kurumunu düzenlemektedir. Kısaca Alman Arabuluculuk Kanunu olarak nitelendirdiğimiz düzenlemenin

³ <http://haber.gazetevatan.com/ilk-arabulucu/550279/1/gundem> (13.05.2014).

⁴ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters; 24.5.2008 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, L-136, Yönerge hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., TIKTIK YAZICI, Çiğdem, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul 2013, s. 122; ÖZBEK, s. 944-947; BİLGİN, Hikmet, Kıta Avrupası Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk, Ankara Barosu Dergisi, 2009-2, s. 11.

⁵ Ayrıca bkz., YAZICI TIKTIK, s. 21 vd.

⁶ Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, OJ L 136, 24.5.2008, s. 3-8.

⁷ Gesetz zur Förderung der Mediation und anderer Verfahren der außergerichtlichen Konfliktbeilegung; Bundesgesetzblatt Jahrgang 2012 Teil I Nr. 35, ausgegeben zu Bonn am 25. Juli 2012.

1. maddesine göre, arabuluculuk güvene dayalı, bir veya birden fazla arabulucu tarafından yürütülen ve tarafların uyuşmazlıklarını çözmeye yarayan bir yoldur. Arabulucu tarafsız ve bağımsızdır. Arabulucunun uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisi bulunmamaktadır⁸. 6325 sayılı arabuluculuk düzenlememiz, kanımızca Alman Arabuluculuk Kanunu'na göre daha detaylı bir düzenlemedir.

B. ULUSLARARASI ARABULUCULUK KURULUŞLARI

Devletlerin iç hukuk düzenlemelerinin yanında, uluslararası kuruluşlar da arabuluculuk kuralları düzenlemiştir. Çalışmamızda, örnek olması açısından iki uluslararası kuruluşun arabuluculuk kurallarına değinilecektir⁹.

1. Alman Tahkim Kurumu

Alman Tahkim Kurumu (ATK) uluslararası niteliğe sahiptir ve Almanya'nın tahkim-arabuluculuk uygulamalarında etkin bir rolü bulunmaktadır¹⁰. Kurum, arabuluculuk kuralları hazırlamıştır¹¹. Taraflar isterse, aralarındaki uyuşmazlığın bu kurallara tabi olarak çözüme bağlanmasına karar verebilirler. Alman Tahkim Kurumu arabuluculuk kuralları (ATKAK) § 3'e göre, arabulucu, tarafsız ve bağımsız olarak taraflara karşı hak ve ödevlerini yerine getirmesi gereken kişi olup, görevini bizzat ifa etmesi gerekmektedir; herhangi bir üçüncü kişiyi, başka bir arabulucuyu veya bir avukatı seçilmiş olduğu uyuşmazlıkta arabulucu olarak vekil tayin edemez.

2. Milletlerarası Ticaret Odası

Milletlerarası Ticaret Odası (MTO) ilk defa 1988 yılında arabuluculuk kurallarını hazırlamış; 2001 yılında ve sonrasında bu kurallar yenilenmiş ve 01.01.2014 tarihinden itibaren yeni kurallar yürürlüğe girmiştir¹². Milletlere-

⁸ RISSE, s. 244.

⁹ Milletlerarası usul hukukunda arabuluculuğun detaylı mukayesesi için bkz., POLAT, s. 84 vd.

¹⁰ Die Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit (DIS).

¹¹ Alman Tahkim Kurumu tarafından hazırlanan arabuluculuk kuralları için bkz., <http://www.dis-arb.de/de/16/regeln/dis-mediationsordnung-10-medoid19> (24.06.2014).

¹² <http://www.icc-deutschland.de/icc-regeln-und-richtlinien/icc-regeln-zur-streitbeilegung-mediation-guetliche-einigung-schiedsgerichtsbarkeit/mediationsverfahren-guetliche-einigung-amicable-dispute-resolution-adr.html> (13.05.2014).

rarası Ticaret Odası'nın arabuluculuk düzenlemesine göre, (md. 1), taraflar uyuşmazlığı çözmek amacıyla görüşürken tarafsız arabulucu, çözüm için kendilerini teşvik edecektir.

C. 6325 SAYILI KANUNUN UYGULAMA ALANI

6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu'nun 1/II maddesine göre, yabancılık unsuru taşıyanlar dahil olmak üzere, tarafların üzeninde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş veya işlemlerden doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümlenmesinde arabuluculuk kurumuna gidilebilecektir. Aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuk kapsamına girmemektedir (md. 1/II)¹³.

Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin dikkate aldığı 2008/52 sayılı Yönerge, sınırötesi uyuşmazlıklara uygulanacaktır. Tarafların, uyuşmazlık çıktıktan sonra arabuluculuğa başvurmaya karar verdiği veya arabuluculuğa başvurulmasına mahkemece karar verildiği veya milli hukuka göre arabuluculuğa başvurma zorunluluğu olduğu veya Yönerge madde 2 uyarınca, Yönerge'nin 5. maddesi kapsamında arabuluculuğa başvurulmuş hallerde, taraflara davette bulunulduğu tarihte, taraflardan en az birinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin diğer taraftan farklı bir üye devlette bulunması halinde, sınır ötesi bir uyuşmazlık mevcut olacaktır¹⁴.

II. AKİTLERE UYGULANACAK HUKUKUN TESPİTİ

Arabuluculukta yabancılık unsuru olması halinde, uygulanacak hukukun 5718 sayılı MÖHUK uyarınca tespiti gerekmektedir. Aşağıda yer vereceğimiz akitlerin birbirine karışmaması ve milletlerarası doktrine uyum sağlanması amacıyla, milletlerarası doktrinde kullanılan kavramlara sadık kalınmıştır. Alman doktrini, karışıklığın önlenmesi amacıyla “akit-sözleşme-anlaşma” kavramlarına ayrı ayrı yer vermiştir. Bu hususta Alman doktrininde savunulan ayrı bir görüş veya farklı bir kavram bulunmamaktadır.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZBEK, s. 1020; Sulh ve alternatif uyuşmazlık çözümüne ilişkin yöntemler arasındaki bağlantı için bkz.; ÖZEKES, s. 44; TANRIVER, s. 837-838; KAPLAN, s. 121, 133.

¹⁴ Yönerge'nin Doç. Dr. Mustafa ÖZBEK tarafından yapılan Türkçe tercümesi için bkz., <http://www.arabulucu.com/arabuluculuk-mevzuati-ve-tasarilari/hukuki-ve-ticari-uyusmazliklarda-arabuluculugun-belirli-yonlerine-iliskin-21-05-2008-tarihli-avrupa-parlementosu-ve-konseyi-yonergesi-2008-52-ec> (11.05.2014).

A. ESAS AKİT (HAUPTKONTRAKT)

Taraflar arasında esas bir akit (örneğin satım sözleşmesi) bulunabilir ve bu esas akde uygulanacak hukuk (örneğin Alman Hukuku) seçilmiş olabilir. Esas akit, arabuluculuğun tüm unsurlarından bağımsız olarak kendi hukukuna tâbidir¹⁵.

B. ARABULUCU ANLAŞMASI (MEDIATIONSVEREINBARUNG)

Uyuşmazlık tarafları, ihtilaf öncesine veya ihtilaf sırasında bir araya gelerek, esas akde (Hauptkontrakt) bir arabulucu şartı (Mediationsklausel) koyabilirler veya esas akitten ayrı olarak bir arabulucu anlaşması yapabilirler¹⁶. Bu şart ve anlaşmayı genel olarak “arabulucu anlaşması” (Mediationsvereinbarung) olarak nitelendirmekteyiz. Zira milletlerarası doktrinde bu şekilde kapsayıcı tanımlama benimsenmiştir.

Arabulucu anlaşması, bir maddi hukuk anlaşmasıdır¹⁷. Taraflar uygulanacak hukuku kendi iradeleri ile belirleyebilirler¹⁸. Taraflar, ihtilaf halinde hangi arabulucuya gideceklerini, arabulucu sayısı gibi unsurları bu anlaşma ile kararlaştırabilirler¹⁹.

¹⁵ AYBAY, Rona/DARDAĞAN, Esra, Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması, İstanbul 2008, s. 250; NOMER, s. 532; HUTNER, s.12, 30; EIDENMÜLLER, Horst, Vertrags- und Verfahrensrecht der Wirtschaftsmediation, Köln 2001, s. 8.

¹⁶ HUTNER, s.12, 30; EIDENMÜLLER, s. 8; HAFT, Fritjof /SCHLIEFFEN, Katharina Gräfin von /Heß, Burkhard /SHARMA, Daniel H., Handbuch Mediation, München 2002, § 26 Rn. 8.

¹⁷ KROPHOLLER, Jan, Internationales Privatrecht Tübingen, 2004, s. 103 vd.

¹⁸ KROPHOLLER, Jan, Internationales Privatrecht Tübingen, 2004, s. 103 vd; Tahkim anlaşmasındaki düşünceler için bkz., NOMER, s. 531, 532; TEKİNALP, Gülören/UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, İstanbul 2011, s. 405 vd.

¹⁹ HUTNER, s. 12; WEITZ, Tobias Timo, Schriften zum deutschen und europäischen öffentlichen Recht, Gerichtsnaher Mediation in der Verwaltungs-, Sozial- und Finanzgerichtsbarkeit, Frankfurt am Main 2008, s. 44; NÖLTING, Hubertus, Mediatorenverträge, Forum Mediation und Verhandlung, Band 4, Köln 2003, s. 14; OLDENBRUCH, Hannah, Die Vertraulichkeit im Mediationsverfahren. Das Spannungsfeld zwischen Privatautonomie und Verfahrensrecht, Berlin 2006, s. 11; SCHMELZ-BUCHHOLD, Andrea, Mediation bei Wettbewerbsstreitigkeiten: Chancen und Grenzen der Wirtschaftsmediation im Lauterkeims- und Immaterialgüterrecht, München 2010, s. 50.

C. ARABULUCULUK SÖZLEŞMESİ (MEDIATIONSVERTRAG)

1. Sözleşmenin Tarafları

Taraflar ve arabulucu arasında imzalanan sözleşmeye “arabuluculuk sözleşmesi” denilmektedir²⁰. 6325 sayılı Kanun, yabancıların Türkiye’de arabulucu görevi üstelenerek arabuluculuk faaliyetinde bulunmalarına izin vermemiştir. Türkiye’de sadece Türk vatandaşı olan kişiler–belirli şartlarla arabuluculuk vazifesini yerine getirebilecektir (md. 20)²¹. Bir Türk vatandaşının yabancı ülkede aldığı arabulucu ünvanı, Türkiye’de geçerli olmayacaktır; adayın Türkiye’deki arabuluculuk sürecinden geçmesi ve nihayetinde başarılı olarak sicile kaydedilmesi gerekmektedir (md. 20). Kanunkoyucu, taraflar için bir sınırlamada bulunmamıştır. Arabulucuğa, Türk vatandaşları ve yabancılar, çözüm için başvurabilecektir. Bu durumda, arabuluculuk sözleşmesinin en az bir tarafı yabancı olabilir.

Sözleşmede arabulucunun ücreti, görüşme yeri, sözleşmeye uygulanacak hukuk, gizliliğin sınırları, görüşme lisansı, tercümana gerek varsa bu tercümanın nasıl belirleneceği, arabulucunun hak ve ödevleri ile tarafların sorumlulukları gibi unsurlar kararlaştırılabilir²².

2. Yabancılık Unsuru

Arabuluculuk Kanunu’nda hangi hallerde yabancılık unsurunun doğacağı özel olarak belirtilmemiştir. 2008/52 sayılı Yönerge madde 2’ye göre, taraflardan en az birinin yerleşim yeri veya mutad meskeninin diğer taraftan farklı bir üye devlette bulunması halinde, uyuşmazlık sınır ötesi bir uyuşmazlık olarak kabul edilecektir²³.

²⁰ HUTNER, s. 215; EIDENMÜLLER, s. 32; NÖLTING, s. 10; TUĞSAVUL TAŞPOLAT, Melis, Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012, s. 143.

²¹ “Madde 20- (1) Sicile kayıt, ilgilinin Daire Başkanlığına yazılı olarak başvurması üzerine yapılır. (2) Arabulucular siciline kaydedilebilmek için; a) Türk vatandaşı olmak, b) Mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu olmak, c) Tam ehliyetli olmak, ç) Kasten işlenmiş bir suçtan mahkûm olmamak, d) Arabuluculuk eğitimini tamamlamak ve Bakanlıkça yapılan yazılı ve uygulamalı sınavda başarılı olmak, gerekir. (3) Arabulucu, sicile kayıt tarihinden itibaren faaliyetine başlayabilir”.

²² HUTNER, s. 12; EIDENMÜLLER, s. 32.

²³ PRAUSE/EIDENMÜLLER, Matthias/EIDENMÜLLER, Horst, Die europäische Mediationsrichtlinie – Perspektiven für eine gesetzliche Regelung der Mediation in Deutschland, s. 2738; SUJECKI, Bartosz, Die Europäische Mediationsrichtlinie, EuZW, 2010, s. 8.

26.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren Alman Arabuluculuk Kanunu, görüşme yeri Almanya olan uyuşmazlılar için uygulanacaktır; zira Avrupa Birliği içerisindeki yabancı unsurlu arabuluculuk uyuşmazlıkları, yukarıda bahsettiğimiz 2008/52 sayılı Yönerge vasıtası ile düzenlenmiştir²⁴.

3. Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk

Arabuluculuk sözleşmesi bir maddi hukuk-borçlar hukuku sözleşmesi olarak nitelendirilebilir²⁵. Arabuluculuk sözleşmesi, MÖHUK'ta özel olarak düzenlenmiş bir sözleşme tipi değildir. MÖHUK madde 24'te düzenlenen genel hükmün arabuluculuk sözleşmesine uygulanması düşünülebilir²⁶. Arabulucunun edimi, karakteristik edimdir²⁷. Bu nedenle, hukuk seçimi yapılmamış ise, arabulucunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa, söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukukunun uygulanması kabul edilebilir²⁸. Alman Hukuku'nda, kararın verildiği ülkenin hukuku öncelikli olarak dikkate alınmamaktadır²⁹. Kanımızca, burada hakem sözleşmelerine uygulanacak hukukta olduğu üzere, kararın verildiği yer hukukunun dikkate alınması düşünülebilir; zira arabulucunun işyeri veya yerleşim yeri hukuku, sıkı bağlantıyı sağlamayabilir³⁰.

²⁴ LÖRCHER, s. 318.

²⁵ TUĞSAVUL TAŞPOLAT, s. 104, 105; HAFT/SCHLIEFFEN/HESS/SHARMA, s. 683.

²⁶ HUTNER, s. 216, s. 203; TEKİNALP/UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 405 vd.; NOMER, s. 532; TIRYAKIOĞLU, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Uluslararası Unsurlu Satım Aktlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 1996, s. 19.

²⁷ Karakteristik edimin tayininde para ediminin rolü için bkz., SARGIN, Fügen, Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 2001, Cilt 50, Sayı 2, 2001 s. 44; GÜNGÖR, Gülin, Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı, Ankara 2007, s. 175 vd.; ÖZEL, Sibel, Sözleşmesel İlişkide MÖHUK md. 24/II'de Öngörülen Objektif Bağlama Kuralını Mukayeseli Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, MHB Sayı: 1-2, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, İstanbul, 2002, s. 57 vd.

²⁸ HUTNER, s. 217; EIDENMÜLLER, s. s. 58. Ayrıca bkz., ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları, MHB Yıl 30, Sayı 1-2, 2010, s. 29 vd.

²⁹ HUTNER, s. 217.

³⁰ TEKİNALP/UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 407.

III. ARABULUCU SAYISI, GÖRÜŞME YERİ VE LISANI

Arabuluculuk sözleşmesinin tarafları, arabulucu sayısına, görüşme yeri-ne ve lisana sözleşmede yer verebilirler. 6325 sayılı Kanun'da arabulucu sayısı kısıtlanmamıştır³¹. Lisan ve görüşme yeri ile ilgili hususlar Kanun'da düzenlenmemiştir. Kanımızca bu hususlara açıkça yer verilmesi gerekmektedir. Lisan seçimi yapılacak ise, yeminli tercümanın da görüşmelerde bulunması gerekecektir.

Örnek teşkil etmesi açısından, Alman Tahkim Kurumu arabuluculuk kurallarını ve Milletlerarası Ticaret Odası'nın arabuluculuk kurallarını kısaca inceleyebiliriz.

Alman Tahkim Kurumu arabuluculuk kuralları, arabuluculuk sözleşmesinde arabulucu sayısının, görüşme yerinin ve lisanın kararlaştırılmasını önemle tavsiye etmektedir³². ATKAK § 4'e göre, taraflar arabulucunun seçilmesi ve yetkilendirilmesi konusunda özgürdür; şayet arabulucu sayısı taraflarca belirlenmemişse, uyuşmazlıkta bir arabulucunun seçilmiş olduğu kabul edilmektedir. ATKAK § 6'ya göre, arabulucu, taraflara bir zaman çizelgesi ve ve bir seyir planı hazırlamak zorundadır. Seyir planı, taraflar ile görüşülerek vakianın içeriğine göre hazırlanır. Arabulucu bazen görüşmelerini taraflarla ayrı ayrı yürütebilir; iki tarafla aynı anda görüşme yapılması zorunlu değildir. Görüşmelerde aleniyet ilkesi uygulanmaz; aksine arabuluculuk kurumunda gizlilik esastır. Görüşmelerin nerede yapılacağına taraflar karar verecektir; şayet taraflar böyle bir karar vermemişse, görüşme Alman Tahkim Kurumu'nda yapılacaktır (§ 7). Zamanaşımı süreleri, arabuluculuğa başlandığı anda duracaktır.

Milletlerarası Ticaret Odası arabuluculuk kuralları ise, tarafların kendi aralarında görüşme lisanını, görüşme yerini, arabulucunun ad-soyadını ve arabuluculuk için öngördükleri çözüm süresini belirlemelerini önermektedir (md. 1). MTO arabuluculuk kuralları uyarınca (md. 4), taraflar kendi aralarında görüşme yerine ve diline karar vermemişlerse, Milletlerarası Ticaret Odası görüşme lisanını ve görüşme yerini belirler; veya bunların belirlenmesi için arabulucuyu yetkilendirebilir. Milletlerarası Ticaret Odası'nın arabuluculuk kuralları uyarınca birden fazla görüşme lisanının kullanılmasına karar verilebilir (md. 4). Taraflar, arabulucuyu kendileri seçerler; şayet kendileri

³¹ Alman arabuluculuk düzenlemesinde de arabulucu sayısı kısıtlanmamıştır; bkz. RISSE, s. 24.

³² Kurumun 1 Mayıs 2010 tarihinde yürürlüğe koyduğu arabuluculuk kuralları için bkz, <http://www.dis-arb.de/de/16/regeln/dis-mediationsordnung-10-medo-id19> (13.05.2014).

seçmemişse, MTO, taraflar ile ayrıntılı görüşüp, vakıa için bir arabulucuyu yetkilendirebilir veya taraflara tercih yapmaları için arabulucu listesi sunar. Tüm bu hallerde arabulucu seçilememişse, MTO arabulucuyu kendisi belirler. MTO, arabulucuyu yetkilendirirken arabulucunun vatandaşlığını, lisan bilgisini, eğitimini, tecrübelerini, niteliklerini vd. özelliklerini dikkate alarak karar vermektedir. Taraflar, birden fazla arabulucunun seçilmesine karar verebilirler (md. 5). Akde uygulanacak hukuk öngörmedikçe, görüşmeler gizlidir ve alenilik ilkesine yer verilmemektedir (md. 9). Yine akde uygulanan hukuk bir tarafı açıklamakla yükümlü kılmadıkça veya tenfiz edilme şartı olarak öngörmedikçe, gizlilik ilkesi bakidir. Görüşmeler sırasında sunulanlar (belgeler, öneriler vb.) uygulanacak hukuk öngörmedikçe mahkemede ve tahkimde delil olarak kullanılamaz. Kuralların 10. maddesi, uyarınca, uygulanacak hukuk öngörmedikçe ve taraflar ile arabulucu arasında yazılı olarak aksi kararlaştırılmadıkça, arabulucu, vakıa ile ilgili açılan davada veya tahkim yargılamasında veya benzer bir yargılamada şahit olarak dinlenemez.

IV. EHLİYET

Arabuluculuk sözleşmesinde, tarafların ehliyeti ile ilgili bir sorun olursa, yabancıнын ehliyetine milli hukuku uygulanacaktır. MÖHUK madde 9 uyarınca, hak ve fiil ehliyeti ilgilinin milli hukukuna tâbidir³³. Milli hukukuna göre ehliyetsiz olan kişi, işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehil ise, istisnalar saklı kalmak şartıyla yapılan hukuki işlemle bağlı olacaktır³⁴.

Tarafların birden fazla vatandaşlığı varsa ve birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar, aynı zamanda Türk vatandaşı ise, Türk hukuku ilgilinin milli hukuku olarak kabul edilecektir. Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki halinde buldukları devlet hukuku uygulanacaktır (MÖHUK md. 4)³⁵.

³³ DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2013, s. 235 vd.; AYBAY, Rona/DARDAĞAN, s. 185 vd.; ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2013, s. 100 vd.; NOMER, s. 213, TEKİNALP /UYANIK ÇAVUŞOĞLU, s. 70 vd.; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2012, s. 199.

³⁴ MÖHUK md. 9/II uyarınca, aile ve miras hukuku ile başka bir ülkedeki taşınmazlar üzerindeki aynı haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır.

³⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz., ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Birden Fazla Devlet Vatandaşlığı Halinde Hangisinin Esas Alınacağına Dair MÖHUK'un 4. Maddesinin Uygulama Alanı, Prof. Dr. Aysel Çelikel Armağanı, MHB Yıl 19-20, Sayı: 1-2, İstanbul 2001, s. 95 vd.

V. ARABULUCULUK KARARININ TANINMASI VE TENFİZİ

A. TÜRK MAKAM TARAFINDAN VERİLEN ARABULUCULUK KARARININ YABANCI ÜLKEDE TANINMASI VE TENFİZİ

Yabancı unsurlu bir uyuşmazlıkta, milletlerarası usul hukuku açısından ilk akla gelen, kararların milletlerarası bağlayıcılık kabiliyetidir. Tarafların Türkiye’de arabuluculuğa başvurmaları, yabancı ülkedeki zamanaşımını kesmiş veya hak düşürücü süreyi durdurmuş olabilir. Bu hususlar konumuzun dışında olup, tespiti ilgili yabancı hukuka göre yapılacaktır.

Taraflar, görüşmeler sonucunda bir çözüme gitmişse, Türk Hukuku’na göre, bir çözüm anlaşması hazırlanarak³⁶, bu anlaşmanın, asıl uyuşmazlık hakkındaki yetki ve görev kurallarına göre belirlenecek olan hukuk mahkemesine ibraz edilip, icra edilebilirliğine dair şerh verilmesini talep edebilirler³⁷. Türk mahkemesi, anlaşmanın ve içeriğinin, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği işler arasında yer alıp almadığını ve cebri icraya elverişli olup olmadığını inceleyecektir. Bu inceleme, dosya üzerinden yapılabilir; ancak uyuşmazlık konusu aile hukukuna dair ise, bu işlemin aile mahkemesi tarafından ve duruşmalı olarak yapılacağı Kanun’un 18. maddesinde belirtilmiştir³⁸. Bu şerhi içeren anlaşma, 6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu madde 18/III uyarınca ilam niteliğinde belge sayılacaktır.

Taraflardan biri veya ikisi, Türk mahkemesinden alınan bu ilamın, yabancı ülkede tanınmasını ve tenfizini ilgili ülkenin düzenlemeleri uyarınca talep etmeyi düşünebilir; zira arabuluculuk birçok ülkede bulunan bir kurumdur.

B. YABANCI MAKAMI TARAFINDAN VERİLEN ARABULUCULUK KARARININ TÜRKİYE’DE TANINMASI VE TENFİZİ

6325 sayılı Arabuluculuk Kanunu’nda, çözüm anlaşmasının gerekli şartları taşınması halinde ilam niteliğinde belge sayılacağı belirtilmiştir. Benzer bir düzenlemeye 2008/52 sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi’nde yer ve-

³⁶ Çözüm anlaşması kavramı için bkz., POLAT, s. 91 vd.

³⁷ http://www.adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/Sorular/Sorular.html#_Toc361272850 (13.05.2014). YAZICI TIKTIK, s. 60 vd.; ÖZBEK, s. 1060; ŞİPKA, Şükran, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Güz 2007/2, Sayı:12, s. 173.

³⁸ YAZICI TIKTIK, s. 60. Arabuluculuk Daire Başkanlığı’nın görüş ve değerlendirmeleri için bkz., http://www.adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/Sorular/Sorular.html#_Toc361272850 (24.06.2014).

rilmiştir. Türkiye Avrupa Birliği üyesi değildir; ancak örnek teşkil etmesi açısından Yönerge'deki düzenlemeyi aşağıda kısaca inceleyeceğiz.

2008/52 sayılı Avrupa Konseyi Yönergesi, giriş bölümü 20. kısımda ve madde 6/IV'de, icra kabiliyetini haiz kararın, başka bir üye devlette tanınabileceği veya tenfiz edilebileceği düzenlenmiştir³⁹. Ancak Yönerge'de kastedilen, bu kararın başka bir Avrupa Birliği'ne üye ülkedeki mahkeme huzurunda doğrudan tanınması veya tenfizi anlamında değildir⁴⁰. İtalya'da ikamet eden bir İtalyan ve Avusturya'da ikamet eden bir İspanyol, İtalya'da arabuluculuk vasıtası ile bir çözüm anlaşması hazırlamış ise, bu çözüm anlaşmasının bağlayıcı olabilmesi için, 2008/52 sayılı Yönerge uyarınca, yetkili İtalyan resmi makamına başvurmaları gerekmektedir. İtalyan resmi makamı, 2008/52 sayılı Yönerge'de aranan şartları inceler ve bir aykırılık tespit etmezse, taraflarca kabul edilen çözüm anlaşmasına icra edilebilirlik vasfı tanyacaktır. İspanyol vatandaşı, elde edilen bu karar vasıtası ile ikamet ettiği Avusturya'da -44/2001 No'lu Konsey Tüzüğü uyarınca- tenfiz davası açabilecektir⁴¹. Yönerge'nin 20. kısmında, icra kabiliyetini haiz kararın, Hukuki ve Ticari Meselelerde Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin 22 Aralık 2000 tarih ve 44/2001 sayılı Konsey Tüzüğü veya Aile Meseleleri ve Velayet Sorumluluğu Meselelerinde Mahkemelerin Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfiziyle İlgili 27 Kasım 2003 tarih ve 2201/2003 sayılı Konsey Tüzüğü veyahut diğer ilgili düzenlemeler dikkate alınarak tenfiz edileceği açık olarak belirtilmiştir. Yönerge'nin 6. maddesine göre, üye devletler, tarafların veya diğer tarafın açık rızasıyla taraflardan birinin, arabuluculuk sonunda yapılan çözüm anlaşmasının tenfizini sağlamakla yükümlüdürler.

Çözüm anlaşmasının içeriği, tenfiz talebinin yapıldığı üye devletin hukukuna aykırı olmadığı veya bu üye devletin hukuku, anlaşmanın tenfizine imkan tanıdığı takdirde tenfiz yapılabilecektir. Bu düzenlemeden sonra, Alman kanunkoyucu, arabuluculuk kararlarının tanınması ve tenfizi için özel bir düzenleme hazırlama sürecine girmiştir (Alman Medeni Usul Kanunu § 796 d); ancak daha sonra mevcut medeni usul hukuku hükümleri ile de tanıma ve tenfizin sağlanacağına karar vermiştir (Alman Medeni Usul Kanunu §

³⁹ PFAFF/NAGEL, in: Pfaff/Osterrieth, Lizenzverträge, 3. Auflage, München 2010, Rn. 414; SUJECKI, s. 7.

⁴⁰ TÖGEL, Rainer/ROHLOFF, Daniel, Die Umsetzung der EU-Mediations-Richtlinie - Erwartungen aus Sicht der Rechtsschutzversicherer, ZRP, 2009, s. 211; SUJECKI, s. 10.

⁴¹ PRAUSE/EIDENMÜLLER, NJW 2008, s. 2740.

794/I/5 ve § 796 a)⁴². 2008/52 sayılı Yönerge tanıma tenfiz ve arabuluculuğun başlamasıyla -hak kayıplarını önlemek için- zamanaşımının durdurulması konularında üye devletlerin birbirleri ile uyumlu düzenlemelere sahip olmaları gerektiğini düzenlemiştir⁴³. Alman kanunkoyucusunun özel bir düzenleme yapmadan tanıma ve tenfizi mevcut kurallar ile çözmeye çalışması Alman doktrini tarafından eleştirilmiş, kurumun çekiciliğinin zedelendiği iddia edilmiş; tanıma tenfizin hızlı, basit, ve az masraflı bir yolla sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir⁴⁴.

Türk Hukuku uyarınca iki görüş ileri sürülebilir. İlk görüş uyarınca, ilam niteliğini haiz yabancı çözüm anlaşması adi sulh sözleşmesi olarak düşünülebilir⁴⁵ ve bu haliyle icra edilebilir. İkinci görüş uyarınca, çözüm anlaşmasının ilam niteliği ön plana çıkarılarak tanınması ve tenfizi ileri sürülebilir. Şayet bu görüş savunulursa, Arabuluculuk Kanunu içerisinde tanıma ve tenfize özel olarak yer verilip, MÖHUK kurallarına atıf yapılarak bir düzenleme yapılabilir veyahut MÖHUK'a arabuluculuk kararlarının tanıma ve tenfiziyle ilgili ekleme yapılabilir.

SONUÇ

Arabuluculuk kurumu, 6325 sayılı Kanun ile Türk hukuk uygulamasındaki yerini almıştır. Kanun, detaylı ve modern bir yapıya sahiptir. Kanun koyucu, yabancılik unsuru içeren uyuşmazlıkları da kanunun içeriğine dahil etmiştir. Bunun neticesinde, yabancı unsurlu bir arabuluculuk sözleşmesi düzenlenecek, sözleşmeye uygulanacak hukuk seçilecek, taraflar uyuşmazlık neticesinde çözüm anlaşmasını hazırlarsa, mahkemeden şerh talep edebileceklerdir. Bu şerhin verilmesi için gereken şartlar sağlanmış ise, şerh sayesinde belge ilam niteliğine kavuşacaktır. Bu ilam, gerekli şartların sağlanması halinde yabancı devlete tanınması ve tenfizi için sunulabilir; aynı şekilde düşünüldüğünde, yabancı arabuluculuk ilamlarının belirli şartlar altında Türk mahkemeleri tarafından tanınması ve tenfizi talep edilebilir.

⁴² MEYER, Stefan, Das neue Mediationsgesetz in der notariellen Praxis, DnotZ 2012, s. 899; LÖRCHER/ LISSNER, s. 318.

⁴³ KREUZER, Karl/WAGNER, Rolf/DAUSES, Manfred, EU-Wirtschaftsrecht, 34. Ergänzungslieferung München 2013, Rn. 203; LÖRCHER/ LISSNER, s. 318.

⁴⁴ GOLTERMANN, Nils/HAGEL, Ulrich/KLOWAIT, Jürgen/LEVIEN, Dan-Alexander, Das neue Mediationsgesetz aus Unternehmenssicht, SchiedsVZ 2013; s. 48; MEYER, s. 899; RISSE, s. 244.

⁴⁵ YAZICI TIKTIK, s. 60 vd.; TANRIVER, s. 91.

Türk Arabuluculuk düzenlemesinde, arabuluculuk süreci boyunca bir lisans seçimi yapılıp yapılmayacağı; yapılacaksa yeminli tercümana yer verilmesi gerektiği; tarafların vakıya yabancı hukukun uygulanmasına karar verip veremeyecekleri ve görüşme yerinin Türkiye ile sınırlı olup olmadığı açıkça belirtilmelidir.

KAYNAKLAR

ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Birden Fazla Devlet Vatandaşlığı Halinde Hangisinin Esas Alınacağına Dair MÖHUK'un 4. Maddesinin Uygulama Alanı, Prof. Dr. Aysel Çelikel Armağanı, MHB Yıl 19-20, Sayı: 1-2, İstanbul 2001.

AYBAY, Rona/DARDAĞAN, Esra, Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması, İstanbul 2008.

BİLGİN, Hikmet, Kıta Avrupası Hukuk Sistemlerinde Arabuluculuk, Ankara Barosu Dergisi, 2009-2.

ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2012.

DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, Ankara 2013.

EIDENMÜLLER, Horst, Vertrags- und Verfahrensrecht der Wirtschaftsmediation, Köln 2001.

GOLTERMANN, Nils/HAGEL, Ulrich/KLOWAIT, Jürgen/LEVIEN, Dan-Alexander, Das neue Mediationsgesetz aus Unternehmenssicht, SchiedsVZ 2013.

GÜNGÖR, Gülin, Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı, Ankara 2007.

HAFT, Fritjof /SCHLIEFFEN, Katharina Gräfin von /Heß, Burkhard /SHARMA, Daniel H., Handbuch Mediation, München 2002.

HUTNER, Armin, Das Internationale Privat- und Verfahrensrecht der Wirtschaftsmediation, Tübingen 2005.

KAPLAN, Yavuz, Arabuluculuk ve Türk Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısına Eleştirel Bir Bakış, MHB Yıl 28, Sayı 1-2/2008.

KİTE, Deniz, 21. YY.da Arabuluculuk- Mediasyon, Kayseri Ticaret Odası Yayını, Ağustos 2007.

KREUZER, Karl/WAGNER, Rolf/DAUSES, Manfred, EU-Wirtschaftsrecht, 34. Ergänzungslieferung München 2013.

KROPHOLLER, Jan, Internationales Privatrecht Tübingen 2004.

LÖRCHER, Lissner, Neues Mediationsgesetz: Aufwind für die außergerichtliche Streitbeilegung im gewerblichen Rechtsschutz?, GRUR-Prax 2012.

LÖRCHER, Torsten/ LISSNER, Benjamin, Neues Mediationsgesetz: Aufwind für die außergerichtliche Streitbeilegung im gewerblichen Rechtsschutz?, GRUR-Prax 2012.

MEYER, Stefan, Das neue Mediationsgesetz in der notariellen Praxis, DnotZ 2012.

NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2013.

NÖLTING, Hubertus, Mediatorenverträge, Forum Mediation und Verhandlung, Band 4, Köln 2003.

OLDENBRUCH, Hannah, Die Vertraulichkeit im Mediationsverfahren, Das Spannungsfeld zwischen Privatautonomie und Verfahrensrecht, Berlin 2006.

ÖZBEK, Mustafa, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Ankara 2013.

ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK M. 24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları, MHB Yıl 30, Sayı 1-2, 2010.

ÖZEKES, Muhammet, Uyuşmazlık Çözüm Yolları İçinde Arabuluculuk ve Bir Düzenleme Önerisi, Hukuki Perspektifler Dergisi, 2006-7.

ÖZEL, Sibel, Sözleşmesel İlişkide MÖHUK md. 24/II'de Öngörülen Objektif Bağlama Kuralını Mukayeseli Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, MHB Sayı: 1-2, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, İstanbul 2002.

PEKCANITEZ, Hakan, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Hukuki Perspektifler Dergisi, 2005/5.

PEKCANITEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2013.

PFFAF/NAGEL, in: Pfaff/Osterrieth, Lizenzverträge, 3. Auflage, München 2010.

POLAT, Malike, Milletlerarası Usul Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2010.

PRAUSE, Matthias/EIDENMÜLLER, Horst, Die europäische Mediationsrichtlinie – Perspektiven für eine gesetzliche Regelung der Mediation in Deutschland, NJW 2008.

RISSE, Jörg, Das Mediationsgesetz-Eine Kommentierung, SchiedsVZ 2012.

SARGIN, Fügen, Karakteristik Edim Teorisine Eleştirel Bir Yaklaşım, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt 2001, Cilt 50, Sayı 2, 2001.

SCHMELZ-BUCHHOLD, Andrea, Mediation bei Wettbewerbsstreitigkeiten: Chancen und Grenzen der Wirtschaftsmediation im Lauterkreis- und Immaterialgüterrecht, München 2010.

SCHMIDT, Felix, Der Schiedsspruch, SchiedsVZ 2013.

SUJECKI, Bartosz, Die Europäische Mediationsrichtlinie, EuZW, 2010.

ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2013.

ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2013.

ŞİPKA, Şükran, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Güz 2007/2, Sayı:12.

TANRIVER, Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2006-64.

TEKİNALP/UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, İstanbul 2011.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Uluslararası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 1996.

TÖGEL, Rainer/ROHLOFF, Daniel, Die Umsetzung der EU-Mediations-Richtlinie - Erwartungen aus Sicht der Rechtsschutzversicherer, ZRP, 2009.

TUĞSAVUL TAŞPOLAT, Melis, Türk Hukukunda Arabuluculuk, Ankara 2012.

WEITZ, Tobias Timo, Schriften zum deutschen und europäischen öffentlichen Recht, Gerichtsnahе Mediation in der Verwaltungs-, Sozial- und Finanzgerichtsbarkeit, Frankfurt am Main 2008.

YAZICI TIKTIK, Çiğdem, Arabuluculukta Gizliliğin Korunması, İstanbul 2013.

YILDIRIM, Kamil, İhtilafların Mahkeme Dışı Usullerle Çözülmesi Hakkında, Prof. Dr. Yavuz Alangoya İçin Armağan, İstanbul 2007.

İNTERNET KAYNAKLARI

ÖZBEK, Mustafa, <http://www.arabulucu.com/arabuluculuk-mevzuati-ve-tasarilari/hukuki-ve-ticari-uyusmazliklarda-arabuluculugun-belirli-yonlerine-iliskin-21-05-2008-tarihli-avrupa-parlementosu-ve-konseyyonergesi-2008-52-ec> (11.05.2014) (Yönerge).

<http://www.dis-arb.de/de/16/regeln/dis-mediationsordnung-10-medoid19> (24.06.2014).

<http://www.icc-deutschland.de/icc-regeln-und-richtlinien/icc-regeln-zur-streitbeilegung-mediation-guetliche-einigung-schiedsgerichtsbarkeit/mediationsverfahren-guetliche-einigung-amicable-dispute-resolution-adr.html> (13.05.2014).

http://www.adb.adalet.gov.tr/Sayfalar/Sorular/Sorular.html#_Toc361272850 (13.05.2014).

<http://gundem.milliyet.com.tr/arabulucu-urlda-da-tatliya-bagladi-gundem/detay/1808465/default.htm> (13.05.2014).

<http://haber.gazetevatan.com/ilk-arabulucu/550279/1/gundem> (13.05.2014).